

Baranyi Márton

A KÖNYV ELLENFORRADALMA: AZ INTERCOLLEGIATE STUDIES INSTITUTE

„Az egyetem többé már nem a baloldal kényelmes hűbérbirtoka. Azzá vált, aminek lennie kell: az eszmék csataterévé.”

(M. Stanton Evans)

Az amerikai konzervatív mozgalom nem teljes csatadíszben pattant elő az ötvenes évek elején – épp ellenkezőleg. A pionírok tudták, hogy bár a mozgalom gyökerei mélyre nyúlnak az amerikai eszmetörténet talajában, teljességgel híján van azon eszköztárnak, amivel progresszív ellenfelei rendelkeznek. Az egyik legfontosabb probléma, amivel szembesültek, az utánpótlás megszervezése volt, vagyis tulajdonképpen az oktatás kérdése. A konzervatívok kiszorultak a kampuszokról, amelyeket a század első felében a Dewey-féle pragmatizmus, a II. világháború után pedig egyre inkább a baloldali radikalizmus és leányvállalatai (feminizmus, zöld mozgalmak stb.) uraltak. Mindkettő a progresszív gondolat tulajdonképpeni két lépcsőfoka volt, mindkettő elutasította a hagyományos kánont és a zsidó-keresztény kultúrát: az oktatást gyökeresen átértelmezték, a curriculumot pedig vagy kerékbe törték, vagy kihajították. Az egyetemekről ugyan a konzervatívoknak nem sikerült kifüstölniük a baloldalt, ám számos kezdeményezésüket vitték sikerre, és végtére is hatékonyan szálltak szembe a progresszív leviatánnal. Ezen kezdeményezések közé tartoznak a különböző intézetek, amelyek az oktatás és a kutatás feladatát az egyetemek megkerülésével gondolták megoldani. Az *Intercollegiate Studies Institute* (ISI) a maga csaknem hatvanéves tapasztalatával a legrégebbi közülük,¹ a kezdeti hatszáz után ma már ötvenezret tesz ki tagjainak száma. A politika területén – hiszen végtére is ez volt a cél – a konzervatív agytrösztök, intézetek és központok előmozdították a reagani forradalom sikerét, később az elnök büszkén emlegette az ISI-t mint hátszaga meghatározó tényezőjét.

Az ötvenéves terv

Frank Chodorov 1950-ben adott közre egy rövid pamfletet *analysis* című magánlapjában. Chodorovot egyre jobban aggasztotta az Egyesült Államokba beszüremkedő szocialista eszme, különösen annak az oktatás terén kifejtett hatása. Ellenszenve a legkevésbé sem volt újkeletű. A New Yorkban, orosz emigráns szülők tizenegyedik gyermekeként napvilágot látó Chodorov a régivágású jobboldal (*Old Right*) nagy generációjához tartozott,

¹ Az ISI-ről röviden lásd még LÁNCZI András: *Európai civilizáció és konzervativizmus*, Kommentár 2006/4., 17–18.

amelyet olyan nevek fémjeleztek, mint Albert Jay Nock, a tory anarchista kritikus, H. L. Mencken, a maró humorú publicista vagy Allen Tate, a déli agrárius költő. Ezt a színés sokaságot talán egy dolog hozta közös nevezőre: a kormányzat, pontosabban Franklin Delano Roosevelttel kormányzata és a New Deal iránt táplált ellenszenv. Chodorovot, aki magát következetesen radikálisnak tartotta (egyszer orrbavágással fenyegette az őt konzervatívnak nevezőket) egész életében a külpolitikai izolacionizmus, a konok individualizmus és a szabad piac szeretete jellemezte.

Analysis-beli cikkében (*A Fifty-Year Project*)² az oktatás válságát elemezve arra jutott, a szocialista-kollektivista térhódítás közel sem történelmi szükségszerűség, mint ahogy azt követői prédikálják. Ha így van, miért hoznak létre szocialista diáklubokat? A megoldás azonban Chodorov számára nem a meglévő intézmények elpusztításában, hanem az ellenfél taktikájának alkalmazásában rejlett: a balos professzoroknak úgy lehet a legjobban befűteni, ha képzett diákjaik kellemetlen keresztkérdéseket tesznek fel nekik. Individualista diáklubok kellenek, sőt egy egész hálózat! A támadást a kampuszokon kell megindítani – hangzott a jelszó.

Chodorov persze semmit nem akart az államtól, hiszen akárcsak a fent említett Nock, gyanúval szemlélt mindent, aminek akár csak egy kis köze is volt hozzá. A tervei között egy magát némi segítséggel megszervező közösség szerepelt. A kollektivisták a legkevésbé nemzetbiztonsági okból zavarták – nem úgy, mint a cikk évében a politika színpadán megjelenő McCarthy szenátort –, hanem egyszerűen azért, mert kollektivisták voltak. Chodorov egyébként nem volt nagy véleménynyel McCarthyról, akit a többi kémvadással együtt ugyanolyan hatalommániásnak tartott, mint azokat, akikre vadásztak.

Az *analysis* 1951-ben egyesült a *Human Events* című lappal, amelynek Chodorov a szerkesztője lett. Állása révén ismerkedett össze egy fiatalemberrel, akinek akkoriban jelent meg *God and Man at Yale* című könyve. A mű vádirat az író alma matere ellen: a Yale professzorai vallásellenesek és kollektivizmust hirdetnek. McGeorge Bundy, az egyetem dékánja a szerzőt cserébe „erőszakos, ferde és tudatlan fiatalembernek” nevezte, megkérdőjelezve szándékainak tisztességét is. A „húszas éveiben járó Torquemada” még egyetemista korában egy ünnepi beszédben akarta figyelmeztetni a Yale hallgatóit a kommunizmus jelentette veszélyre, amelyet végül mégsem olvasott fel.³ Apja ismerte Albert Jay Nockot, így a fiatalember korán olvasta Chodorov barátjának munkáit. A professzorait kipellengérező inkvizítor a konzervatívok későbbi vezére, *William F. Buckley* volt.

Az ISI-t – kezdetben Intercollegiate Society of Individuals – 1953-ban alapította Chodorov, Buckley elnökletével. Az elnök azonban nem sokkal később üzenetet kapott: „Kedves Bill, ki vagy rúgva. Úgy döntöttem, egy zsidó eredményesebb lesz az adománygyűjtésben az ISI elnökeként, úgyhogy kineveztem magam. Szeretettel, Frank.”⁴ Buck-

² Kötetben lásd Frank CHODOROV: *Out of Step. The Autobiography of an Individualist*, bev. E Victor Milione, The Devin-Adair Company, New York, 1962, 240–250.

³ William F. BUCKLEY Jr.: *Today We Are Educated Men = UÓ.: Let Us Talk of Many Things. The Collected Speeches*, Basic Books, New York, 2008, 3–6.

⁴ Idézi Buckley az intézet megalapításának 50. évfordulóján elmondott beszédeben: www.mmisi.org/gala-text/award_accept.pdf.

ley két évre rá robbant be a köztudatba a National Review megszületésével, azonban az ISI rendszeres előadója is maradt. Chodorov végül lemondott az elnöki tisztségről, átadva a helyet E. Victor Milione-nak, aki egészen 1989-ig vezette az intézetet. Milione alatt az alapító atya anarchokapitalizmusa háttérbe szorult, így az ISI-ből végül a tradicionalista jobboldal bástyája lett. Chodorov visszavonult, izolacionizmusa egyre jobban elszigetelte az akkor már élesen antikommunista és beavatkozáspárti jobboldaltól. 1966-ban, öt év betegség után hunyt el. Az intézet végül ebben az évben – talán az eszmei átpozicionálást is aláhúzó – nevet változtatott Intercollegiate Studies Institute-ra. A konzervatív üzletembereket bizonyára felidegesítette az „individualista” kifejezés, amiről az Új Baloldal jutott eszükbe – kommentálta epésen a cserét Murray Rothbard.⁵ Milione szerint azért kellett a váltás, hogy elhatárolják az ISI-t a magukat individualistának nevező balos egyetemi agitátoroktól. A személyes szabadság iránt való elköteleződésüket azonban nem adták fel a névvel együtt.

Milione alatt megkezdődött a csendes építkezés, az ISI számtalan irányban kinyújtotta a csápjait. Az intézet Philadelphiába, saját székhelyre költözött.⁶ Ösztöndíjprogramjait több százan nyerték el az évtizedek alatt, az intézet volt *fellow*-ja, Edwin J. Feulner például a Heritage Foundationt vezeti 1977 óta, Richard V. Allen pedig Reagan elnök nemzetbiztonsági tanácsadója volt. Sejtjei beépültek a felsőoktatásba. Nyári egyetemet indítottak. Az ISI tagjai kézhez kapták Richard Weaver vagy Russell Kirk az intézet által kiadott esszéit. Előadói keresztül-kasul beutazták az országot. Az ISI magához vonzotta – és ebben valószínűleg nem kis szerepet játszott az egykori Buckley elnök kapcsolati hálója – a háború utáni Amerika legnagyobb politikatudósait, történészeit, közgazdászait. A már említett Weaveren vagy Kirkön kívül előadást tartott az intézet színeiben Eric Voegelin, Will Herberg, Erik von Kuehnelt-Leddihn, Milton Friedman vagy Ludwig von Mises is. De találunk közöttük három magyar emigránst is: Paul Hollandert, Molnár Tamást és John Lukacsot. Milione 1989-ben visszavonult: az ISI-t jelenleg T. Kenneth Cribb, Reagan volt tanácsadója vezeti.

Athén és Jeruzsálem

Russell Kirk doktori értekezésének (*The Conservative Mind*) megjelenése, amely tulajdonképpen a II. világháború utáni konzervatív mozgalom entrée-ja volt, csaknem egybeesett az ISI indulásával. Kirk nem csupán eszmei befolyást gyakorolt az intézetre, de igen aktív szerepet vállalt tevékenységében is. 1957-ben alapított *Modern Age* című periodikáját,⁷ amely a tradicionalista konzervatívok napjainkban talán legjelentősebb orgánuma, húsz évvel később finanszírozási nehézségek miatt az intézet vette át. Az ISI-arszenál részét képezi a továbbá a George Carey által alapított *The Political Science Reviewer*, ám az intézet sa-

⁵ Murray N. ROTHBARD: *The Betrayal of the American Right*, szerk., bev. Thomas E. Woods Jr., Ludwig von Mises Institute, Auburn, 2007.

⁶ Ma a Delaware állambeli Wilmingtonban van a központ.

⁷ A folyóiratról lásd MIKE Károly: *Állandó dolgok – A Modern Age*, Kommentár 2007/3., 104–112.

ját folyóirattal is rendelkezik. Az évente kétszer megjelenő *The Intercollegiate Review*-t még *Under 30* néven alapították: több mint négy évtizede közli olyan gondolkodók, mint Willmoore Kendall, Hans Kohn, Robert Bork vagy épp Roger Scruton írásait. Legfigyelemreméltóbb lapszáma valószínűleg az 1999. őszi szemeszteri, amelyben a 20. század legvacakabb és legkiválóbb könyveit listázták: a citromdíjasok dobogójára Margaret Meadet, a szamoaiak által megvezetett kultúrantropológust, a szocializmust több kötetben dicsőítő Webb házaspárt és Alfred Kinseyt, a perverz szexológust helyezték. A pálmát a zsűri az önéletrajzíró Henry Adamsnek, a keresztény apologéta C. S. Lewisnak és a kitért kommunista Whittaker Chambersnek ítélte.

Az ISI könyvkiadót is üzemeltet, ahonnan egyaránt beszerezhetőek a Russell Kirk-összes példányai vagy a William Buckley által összeállított mesekönyvek. A legfigyelemreméltóbb mégis az a sorozat, amely az oxfordi Very Short Introductions kiadványokhoz hasonlóan a legfontosabb diszciplínákat dolgozza fel sorról sorra, zsebkönyvnyi terjedelemben, a politikai filozófiától (Harvey C. Mansfield) a zenetörténeten át (R. J. Stove) a történelemig (John Lukacs). Az ISI kínálatában megtalálható a *Remembered Past* című John Lukacs-olvasókönyv, ahogyan az általa szerkesztett kötet is Agnes Repplier esszéista, az „amerikai Jane Austen” írásaiból. Az ISI jelentette meg Rick Santorum pennsylvaniai szenátor Hillary Clintonnal vitázó könyvét, amelyből igazi bestseller lett – ehhez persze a szerző korábbi, a baloldalt felheccelő kijelentései is hozzájárultak.

„Ki kell nyitni a boltot. A fiatalok nem fogják felvásárolni a készletet, hanem válogatnak majd. Elviszik, amit jónak látnak, korszerűsítik, megalkotják a csodaszert, és forradalmat csinálnak. Isten áldja őket” – írta Frank Chodorov hatvan éve. Nos, a könyvek és a klasszikus nevelés ellenforradalma az átideologizált oktatás, a politikai korrektség, a multikulturalizmus ellen korántsem ért véget. Ám az egyetem már nem a baloldal kényelmes hűbértoka többé.